

Inspectie Leefomgeving en Transport
Ministerie van Infrastructuur en Milieu

Prestatievergelijking drinkwaterbedrijven 2015

Datum	22 november 2016
Status	Definitief

Colofon

Inspectie Leefomgeving en Transport
ILT/Water, Producten en Stoffen
Koningskade 4, Den Haag
Postbus 16191, 2500 BD Den Haag
088 489 00 00
www.ilent.nl
@InspectieLenT

INHOUD

Samenvatting—4

1   **Achtergrond van deze prestatievergelijking—Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**

2   **De kwaliteit van het geleverde drinkwater—11**

2.1   Kwaliteitsbewaking—11

2.2   Normoverschrijdingen—12

3   **Klantenservice—15**

3.1   Klanttevredenheid—15

3.2   Leveringsonderbrekingen—16

3.3   Druk in het distributienet—17

4   **De milieuaspecten van de drinkwatervoorziening—18**

4.1   Elektriciteitsverbruik—18

4.2   Reststoffen—19

4.3   Lek- en spuiverliezen—20

4.4   Duurzaamheid inkoopbeleid—21

5   **Kostenefficiëntie alsmede onderzoek & ontwikkeling—23**

5.1   Vergelijking van de kosten op bedrijfsniveau—23

5.2   Gerealiseerde efficiëntieverbetering—26

5.3   Investerings in onderzoek & ontwikkeling—27

5.4   Vermogensopbouw—28

5.5   Uitkeringen aan aandeelhouders—29

5.6   Vervangingsopgave van de drinkwaterinfrastructuur—30

Bijlage A   **Data hoofdstuk 2—31**

Bijlage B   **Data hoofdstuk 3, 4 en 5—32**

Bijlage C   **Antwoorden duurzaam inkoopbeleid—37**

Samenvatting

In deze *Prestatievergelijking drinkwaterbedrijven 2015* worden de prestaties van de drinkwaterbedrijven onderling vergeleken. Dit is verplicht op grond van de Drinkwaterwet. De Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) voert deze driejaarlijkse prestatievergelijking uit. Ze heeft die uitgevoerd conform het Protocol Prestatievergelijking Drinkwaterbedrijven 2015.

Doel van de prestatievergelijking is de prestaties van de sector te verbeteren, de doelmatigheid te bevorderen en de transparantie te vergroten. Binnen zes maanden nadat de rapportage is uitgebracht maken de drinkwaterbedrijven hun voornemens om de prestaties te verbeteren aan de minister bekend, evenals de termijnen waarbinnen ze dat zullen doen.

De tien drinkwaterbedrijven worden vergeleken op vier aspecten: kwaliteit van het geleverde drinkwater, klantenservice, milieuaspecten van de drinkwatervoorziening en kostenefficiëntie. Het gaat om een vergelijking van de prestaties over 2015.

Op een aantal punten zijn er verschillen tussen de prestaties van de drinkwaterbedrijven. Deze rapportage bevat de redenen die de sector voor die verschillen aanvoert. Vaak is sprake van een mix van factoren.

Kwaliteit

Op het punt van de kwaliteit van het geleverde drinkwater vergelijkt de ILT de drinkwaterbedrijven op kwaliteitsbewaking en normoverschrijdingen. Alle tien de drinkwaterbedrijven voeren het afgesproken meetprogramma voor kwaliteitsbewaking uit. Het percentage normoverschrijdingen is gemiddeld 0,05%.

Klantenservice

Om de klantenservice van drinkwaterbedrijven in kaart te brengen vergelijkt de ILT de drinkwaterbedrijven op drie punten: klanttevredenheid, leveringsonderbrekingen en druk in het distributienet.

Klanttevredenheid

Bij klanttevredenheid gaat het om de waardering van klanten bij het verhelpen van storingen, onderhoud, verhuizingen/klantmutaties, meteropname en facturering. Het gemiddelde rapportcijfer dat de klanten de drinkwatersector in 2015 geven is 7,8. De verschillende drinkwaterbedrijven ontlopen elkaar op dit aspect nauwelijks.

Leveringsonderbrekingen

Leveringsonderbrekingen door gepland onderhoud variëren van 5:23 tot 14:38 minuten. Onderbrekingen als gevolg van storingen variëren van 1:26 tot 8:43 minuten. Gemiddeld is de waterlevering van een huishouden door storingen en gepland onderhoud 15:34 minuten onderbroken, waarvan 9:01 minuten door gepland onderhoud en 6:33 minuten door storingen. Gemiddeld worden 0:50 minuten van deze leveringsonderbrekingen veroorzaakt door derden.

Druk in het distributienet

De druk in het distributienet tijdens levering moet altijd minimaal 150 kilopascal (kPa) zijn. De gemiddelde druk van het water dat aan de klant wordt geleverd bedraagt in 2015 gemiddeld 313 kPa, een getal dat tussen de bedrijven varieert van 250 tot 400 kPa.

De milieuaspecten van de drinkwatervoorziening

Op het gebied van milieuaspecten van de drinkwatervoorziening vergelijkt de ILT de drinkwaterbedrijven op vier punten: elektriciteitsverbruik, reststoffen, lek- en spuiverliezen en duurzaamheid van het inkoopbeleid.

Elektriciteitsverbruik

Tussen de drinkwaterbedrijven varieert het elektriciteitsverbruik dat met de drinkwatervoorziening gepaard gaat van 0,34 tot 0,85 kWh/ m³. Gemiddeld bedraagt het elektriciteitsverbruik 0,5 kWh per m³ geproduceerd drinkwater.

Reststoffen

In 2015 heeft de sector alle afgevoerde reststoffen die bij de drinkwaterzuivering vrijkwamen nuttig toegepast.

Lek- en spuiverliezen

Een indicatie voor het verlies van water in het distributienet is het zogenoemde 'niet in rekening gebracht gebruik' (NIRG): het verschil tussen de drinkwaterafgifte aan het net en het aan de klanten gefactureerde drinkwatergebruik. Het NIRG varieert tussen de drinkwaterbedrijven van 2,5% tot 8,7% van in het net gebrachte drinkwater. Gemiddeld bedraagt het NIRG 5,4% van het in het net gebrachte water. Uitgedrukt per kilometer leiding varieert het NIRG tussen de 0,7 en 3,2 m³ per kilometer per dag, met een sectorgemiddelde van 1,5 m³ per kilometer per dag.

Duurzaamheid inkoopbeleid

Alle drinkwaterbedrijven hebben beleid op het gebied van duurzaam inkopen vastgelegd en hun ambities op dat punt vormgegeven. Ze hebben de taken en de verantwoordelijkheden vastgelegd in het inkoopbeleid of het kwaliteitsmanagementsysteem. Ze evalueren de afspraken regelmatig (minimaal 1x per jaar). Ze communiceren over het duurzame inkoopbeleid in het jaarverslag, op websites en sommige actief in aanbestedingsdocumenten.

Kostenefficiëntie en onderzoek & ontwikkeling

De ILT vergelijkt de drinkwaterbedrijven voor dit onderdeel op zes punten: vergelijking van de kosten op bedrijfsniveau, gerealiseerde efficiëntieverbetering, investeringen in onderzoek & ontwikkeling, vermogensopbouw, uitkeringen aan aandeelhouders en uitgaven voor de vervanging van de drinkwaterinfrastructuur.

Kosten op bedrijfsniveau

De kosten op bedrijfsniveau bedragen gemiddeld €174,31 per administratieve aansluiting en €1,29 per afgeleverde m³. De kosten voor drinkwater bestaan gemiddeld voor 57% uit operationele kosten, voor 18% uit vermogenskosten, voor 23% uit afschrijvingen en voor 2% uit belastingen. Tussen de drinkwaterbedrijven variëren de kosten van €145 tot €220 per administratieve aansluiting en tussen €0,98 en €1,83 per afgeleverde m³ drinkwater.

Efficiëntieverbetering

Voor de gehele sector zijn tussen 1997 en 2015 de totale kosten per administratieve aansluiting, gecorrigeerd voor inflatie, met 38 % gedaald. Tussen 2012 en 2015 zijn de kosten 2% gedaald.

Investeringen in onderzoek & ontwikkeling

Een drinkwaterbedrijf besteedt gemiddeld 22,6 miljoen euro aan onderzoek & ontwikkeling. Per administratieve aansluiting is dat gemiddeld € 2,83.

Tussen de drinkwaterbedrijven variëren de uitgaven aan onderzoek & ontwikkeling van € 1,15 tot € 6,35 per administratieve aansluiting.

Vermogensopbouw en uitkeringen aandeelhouders

Voor de drinkwaterbedrijven geldt een maximale solvabiliteit van 70%. Alle bedrijven voldoen aan deze wettelijke eis.

Vier drinkwaterleidingbedrijven keren dividend uit aan de aandeelhouders.

Vervanging infrastructuur

De totale investering door de sector in de vervanging van het leidingnet bedroeg in 2015 186 miljoen euro. Dat is 41% van de totale investering van de sector.

1 Achtergrond van deze prestatievergelijking

De Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) is door de minister van Infrastructuur & Milieu aangewezen¹ om de in de Drinkwaterwet vastgelegde driejaarlijkse prestatievergelijking drinkwaterbedrijven uit te voeren.

De ILT houdt toezicht op de naleving van bepalingen in de Drinkwaterwet en de daaronder vallende regelingen. Het betreft toezicht op de winning, zuivering en distributie van drinkwater door drinkwaterbedrijven en (eigenaren van) eigen winningen. De ILT is onderdeel van het ministerie van Infrastructuur en Milieu.

Nederland kent tien drinkwaterbedrijven: Waterbedrijf Groningen (WBG), Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD), PWN Waterleidingbedrijf Noord-Holland (PWN), Waternet, Dunea, Evides, Oasen, Vitens, Brabant Water en Waterleidingmaatschappij Limburg (WML).

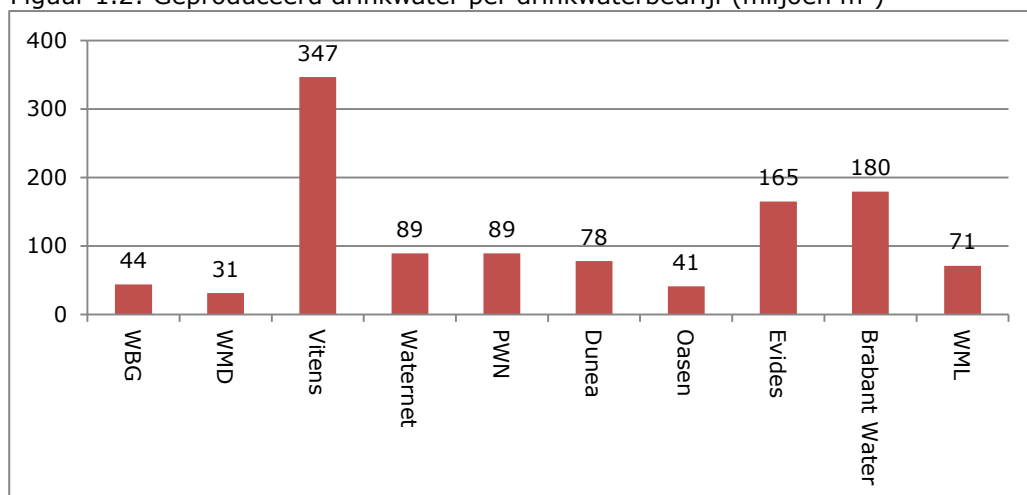
Figuur 1.1: Voorzieningsgebieden van de drinkwaterbedrijven

De drinkwaterbedrijven zorgen voor schoon en veilig water uit de kraan. Dat doen ze door grond- en/of oppervlaktewater te winnen, te zuiveren en via een leidingnet aan de klant te leveren. De drinkwaterbedrijven in Nederland produceerden in 2015 gezamenlijk 1,1 miljard m³ drinkwater.

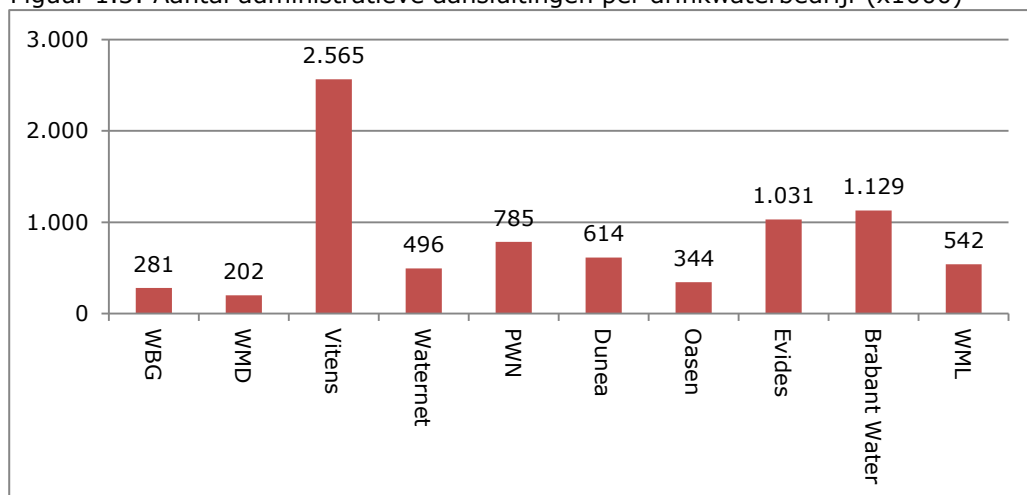
¹ Artikel 39 Drinkwaterwet

Figuur 1.2: Geproduceerd drinkwater per drinkwaterbedrijf (miljoen m³)

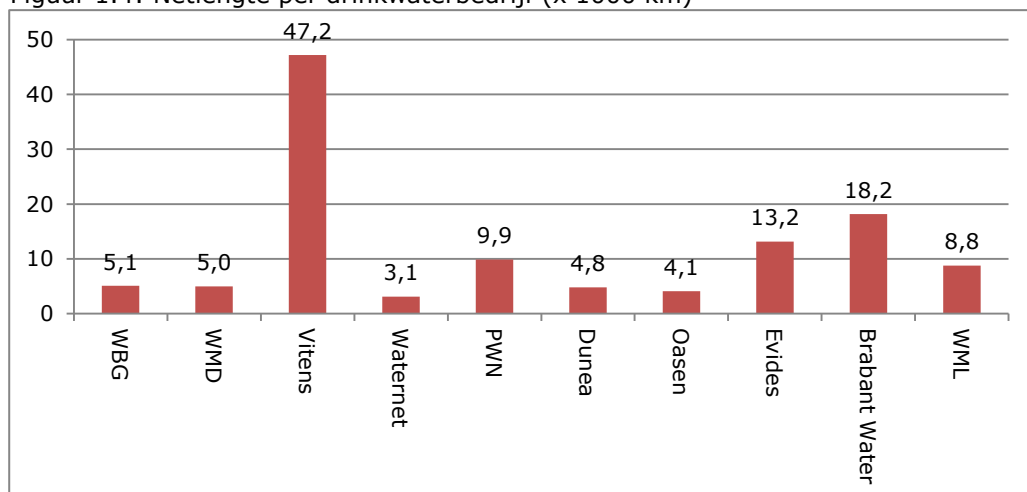
De drinkwaterbedrijven leveren drinkwater aan huishoudens en aan bedrijven. Gezamenlijk tellen ze 8 miljoen aansluitingen.

Figuur 1.3: Aantal administratieve aansluitingen per drinkwaterbedrijf (x1000)

Het leidingnet van de drinkwaternet bestaat uit 119.339 km drinkwaterleiding.

Figuur 1.4: Netlengte per drinkwaterbedrijf (x 1000 km)

De onderlinge prestatievergelijking dient om de prestaties van de drinkwaterbedrijven te verbeteren, de doelmatigheid te bevorderen en de transparantie te verhogen.

Met ingang van 2012 is de *Prestatievergelijking drinkwaterbedrijven* een wettelijk verplicht instrument. Dit is de tweede prestatievergelijking die onder verantwoordelijkheid van de ILT is uitgevoerd. De drinkwaterbedrijven hebben eerder op vrijwillige basis een benchmark uitgevoerd over de jaren 1997, 2000, 2003, 2006 en 2009.

De rapportage is opgesteld conform het Protocol prestatievergelijking drinkwaterbedrijven 2015.² Dat protocol is door de ILT vastgesteld en door de minister van Infrastructuur & Milieu goedgekeurd. Voordat de ILT het protocol vaststelde, heeft het de drinkwaterbedrijven geconsulteerd. In het protocol is de methodiek van de prestatievergelijking uitgewerkt, inclusief de aard en definitie van de gegevens, en de manier waarop ze worden verzameld en bewerkt om vergelijking mogelijk te maken.

Evenals in de prestatievergelijking uit 2012 en de eerdere vrijwillige benchmarks worden de drinkwaterbedrijven vergeleken op vier aspecten:

- kwaliteit van het geleverde drinkwater,
- klantenservice,
- milieuaspecten van de drinkwatervoorziening,
- kostenefficiëntie en onderzoek & ontwikkeling.

De Vereniging van waterbedrijven in Nederland (Vewin) heeft de levering van de gegevens over klantenservice, milieuaspecten en kostenefficiëntie mogelijk gemaakt. Concreet houdt dit in dat de Vewin gevalideerde gegevens aan de ILT heeft geleverd van elk van de tien drinkwaterbedrijven. De door Vewin aangeleverde gegevens zijn terug te vinden in bijlage B.

De ILT heeft het proces van gegevenslevering door de drinkwaterbedrijven aan ILT beoordeeld. De meeste gegevens worden via de VEWIN geleverd. De ILT heeft geconstateerd dat de processen van gegevenslevering door de drinkwaterbedrijven aan de Vewin, en van het verzamelen en valideren en leveren door de Vewin, zeer inzichtelijk zijn.

Het oordeel van ILT over de betrouwbaarheid van de door de drinkwaterbedrijven geleverde gegevens voor de Prestatievergelijking drinkwaterbedrijven 2015 is positief.

Om de drinkwaterbedrijven te vergelijken op het thema waterkwaliteit, heeft de ILT gebruikgemaakt van REWAB-gegevens.³ Het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), die voor de ILT het beheer van de REWAB-registratie uitvoert, zorgt voor aanlevering van die gegevens. De gegevens zijn terug te vinden in bijlage A.

---

² Protocol Prestatievergelijking Drinkwaterbedrijven 2015, Inspectie Leefomgeving en Transport, Staatscourant nr.1379 van 21 januari 2015.

³ Registratie opgaven van WaterleidingBedrijven, de periodieke rapportage van de drinkwaterbedrijven over de drinkwaterkwaliteit in Nederland.

De resultaten worden in deze vergelijking in een vaste geografische volgorde gepresenteerd: WBG, WMD, Vitens, Waternet, PWN, Dunea, Oasen, Evides, Brabant Water en WML.

Van belang is te melden dat de ILT geen inspectieoordeel geeft over de prestaties door de drinkwaterbedrijven. Ze worden alleen vergeleken en, waar nodig, geduid.

Binnen zes maanden na verschijning van deze rapportage maken de drinkwaterbedrijven aan de minister bekend hoe ze hun prestaties denken te verbeteren en de termijn waarop ze dat zullen doen.⁴

---

⁴ Artikel 44 Drinkwaterwet

2 De kwaliteit van het geleverde drinkwater

De Drinkwaterwet stelt eisen aan de kwaliteit van het drinkwater in Nederland; de burgers in Nederland moeten erop kunnen vertrouwen dat er schoon en veilig drinkwater uit de kraan komt.

Jaarlijks brengt de ILT een rapportage uit over de kwaliteit van het drinkwater in Nederland. Hierin wordt tot in detail de kwaliteit van het drinkwater in Nederland beschreven.

In de voorliggende rapportage worden de drinkwaterbedrijven vergeleken op twee aspecten:

- kwaliteitsbewaking,
- normoverschrijdingen.

2.1 Kwaliteitsbewaking

Inleiding

Elk drinkwaterbedrijf voert jaarlijks een meetprogramma uit om de drinkwaterkwaliteit te bewaken. Het meetprogramma is afgestemd met ILT en gebaseerd op het Drinkwaterbesluit. De bedrijven rapporteren de meetgegevens met behulp van REWAB aan de ILT.

De analyses aan ruw water, geproduceerd water (af pomp) en gedistribueerd water (af tap) maken deel uit van de rapportage. Ze zijn vergeleken met de met ILT afgesproken frequenties van uit te voeren metingen. Door deze vergelijking wordt zichtbaar in welke mate bedrijven hebben voldaan aan de vereiste kwaliteitsbewaking en of ze extra kwaliteitscontroles hebben uitgevoerd.

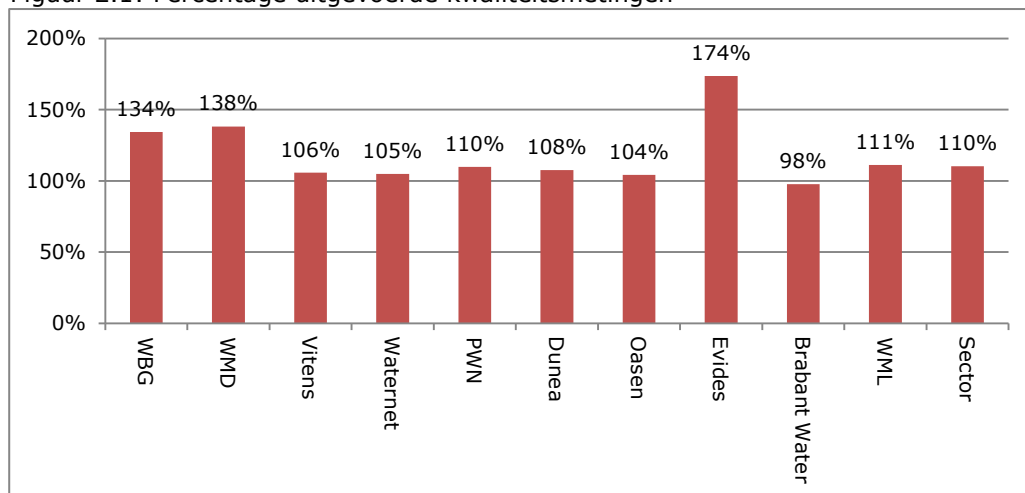
De aantallen analyses worden zonder weging bij elkaar opgeteld. Parameters waarvoor in de meetprogramma's geen meetfrequenties zijn afgesproken, blijven buiten beschouwing.

Op basis van de volgende formule wordt berekend hoeveel procent van het meetprogramma daadwerkelijk is uitgevoerd: (totaal van alle uitgevoerde analyses / totaal aantal met inspectie afgesproken analyses) * 100%.

Een deel van de kwaliteitsmetingen van de drinkwaterbedrijven is niet zichtbaar in figuur 2.1 hierna. Kwaliteitsmetingen van parameters waarvoor in de meetprogramma's geen meetfrequentie zijn afgesproken, blijven buiten beschouwing.

Resultaat

Figuur 2.1: Percentage uitgevoerde kwaliteitsmetingen

Toelichting

Het merendeel van de bedrijven scoort iets boven 100%; het aantal voorgenomen metingen is gelijk aan het aantal uitgevoerde. Evides scoort bij deze indicator de hoogste waarde (174%) en Brabant Water de laagste met (98%).

De drinkwatersector stelt dat de meeste bedrijven meer metingen uitvoeren dan het minimum aantal volgens het met de ILT afgesproken meetprogramma. Hierdoor komen ze gemiddeld wat hoger uit dan 100%.

Brabant Water geeft aan dat score lager uitkomt dan 100%, doordat twee pompstations tijdelijk hebben stilgelegen vanwege renovatie. Hierdoor zijn er minder kwaliteitsmetingen uitgevoerd dan vooraf voorgenomen.

2.2 Normoverschrijdingen

Inleiding

Per drinkwaterbedrijf en voor de sector als geheel wordt het percentage metingen van de drinkwaterkwaliteit waarbij een normoverschrijding is gemeten gepresenteerd. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen gezondheidkundige parameters 'acuut', gezondheidkundige parameters 'niet-acuut', bedrijfstechnische parameters en klantgerichte parameters.

Voor de score wordt gebruikgemaakt van de aan de ILT gerapporteerde REWAB-gegevens van de parameters drinkwaterkwaliteit volgens bijlage 6 van de Drinkwaterregeling en de daarin opgenomen normoverschrijdingen:

- gezondheidkundige parameters 'acuut' betreffen bacteriën die direct effect kunnen hebben op de gezondheid,
- gezondheidkundige parameters 'niet-acuut' betreffen chemische stoffen die invloed kunnen hebben op de gezondheid van iemand die er langdurig of op grote schaal aan wordt blootgesteld,
- bedrijfstechnische parameters zijn gegevens die drinkwaterbedrijven meten om een goede bedrijfsvoering te waarborgen,
- klantgerichte parameters betreffen aspecten van het drinkwater die uit esthetisch oogpunt onwenselijk zijn, zoals verkleuring. Deze parameters hebben, net als bedrijfstechnische parameters, geen gezondheidsrisico's.

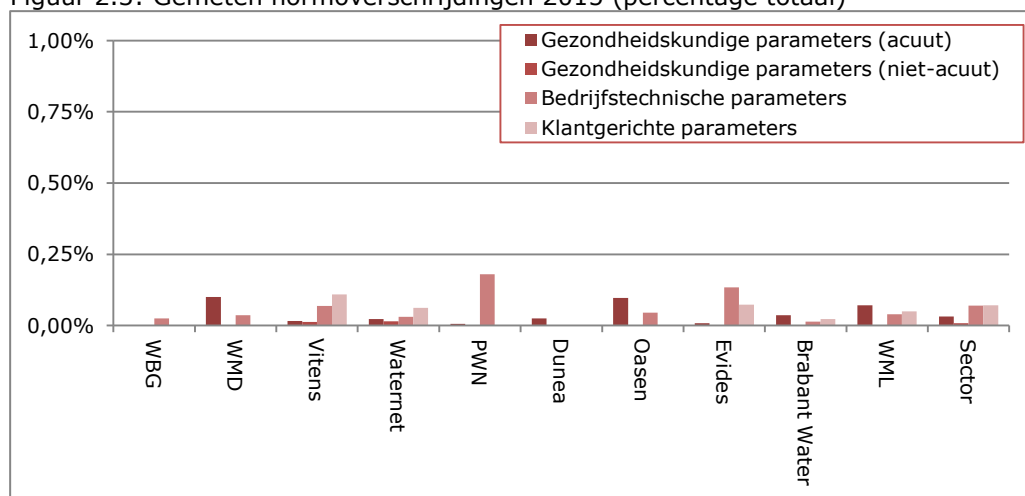
Tabel 2.2: Parameters drinkwaterkwaliteit

Gezondheidskundige parameters (acuut)	Gezondheidskundige parameters (niet-acuut)	Bedrijfs-technische parameters	Klantgerichte parameters
Escherichia coli	Arseen	Aeromonas bij 30°C	Aluminium
Enterococcen	Boor	Ammonium	Hardheid (totaal)
Legionella	Bromaat (90-percentiel)	Bacteriën van de coligroep	Kleur
	1,2-Dichloorethaan	Chloride	IJzer
	Fluoride	Clostridium perfringens	Mangaan
	Nikkel	Saturatie-index	Natrium
	Nitraat	Temperatuur	Sulfaat
	Nitriet	Waterstofcarbonaat	Troebelingsgraad
	Polycyclische aromatische koolwaterstoffen (PAK's) (som)	Zuurgraad	
	Pesticiden (individueel)	Zuurstof	
	Tetra- en trichlooretheen (som)		
	Trihalomethanen (som) (90-percentiel)		

Op basis van de volgende formule wordt het percentage normoverschrijdingen berekend: (aantal overschrijdingen in een categorie van parameters / aantal waarnemingen in een categorie van parameters) * 100%⁵.

Resultaat

Figuur 2.3: Gemeten normoverschrijdingen 2015 (percentage totaal)

De overall score voor de normoverschrijdingen is 0,05%; bij 99,95% van de metingen van de kwaliteit van drinkwater wordt voldaan aan de wettelijke kwaliteitsnormen.

⁵ Uitgezonderd normoverschrijdingen veroorzaakt door de binneninstallatie, waarvoor het drinkwaterbedrijf geen verantwoordelijkheid draagt.

De sectorscores voor normoverschrijdingen van gezondheidskundige parameters 'acuut' en gezondheidskundige parameters 'niet-acuut' bedragen respectievelijk 0,03% en 0,01%. De sectorscore is voor zowel normoverschrijdingen van bedrijfstechnische parameters als normoverschrijdingen van klantgerichte parameters 0,07%.

Het type normoverschrijdingen varieert per drinkwaterbedrijf, maar het aantal gemeten normoverschrijdingen is voor alle drinkwaterbedrijven laag.

3 Klantenservice

Klanten kunnen op verschillende manieren te maken krijgen met de dienstverlening van de drinkwaterbedrijven, bijvoorbeeld bij een meteropname of in geval van verhuizing. Om de kwaliteit van de dienstverlening te vergelijken, heeft TNS NIPO in opdracht van de drinkwaterbedrijven een enquête gehouden onder de klanten van de drinkwaterbedrijven. Daarnaast hebben de drinkwaterbedrijven continuïteit van waterlevering onderzocht.

Voor wat de klantenservice betreft zijn de drinkwaterbedrijven op drie punten vergeleken:

- klanttevredenheid,
- leveringsonderbrekingen,
- druk in het distributienet.

3.1 Klanttevredenheid

Inleiding

De klanttevredenheid is gemeten aan de hand van rapportcijfers. Ze is gedefinieerd als de mate waarin aan de verwachtingen van de klant wordt voldaan.

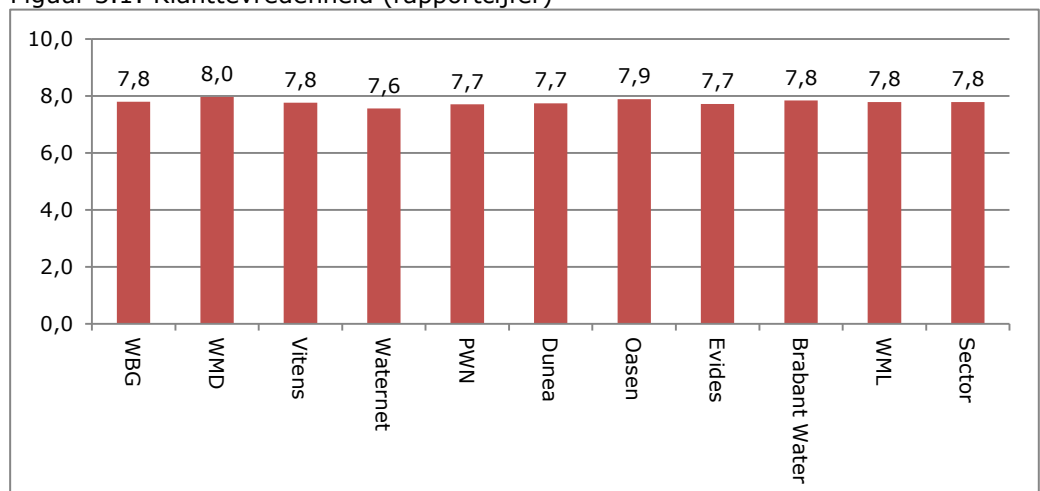
Een marktonderzoeksbureau heeft per drinkwaterbedrijf 200 huishoudens⁶ geënquêteerd die voor de betreffende dienst recentelijk in contact zijn geweest met het drinkwaterbedrijf. Met behulp van de enquête is de tevredenheid gepeild over de dienstverlening voor de volgende onderscheiden diensten:

- verhelpen van storingen,
- onderhoud,
- verhuizing/klantmutaties,
- meteropname,
- facturering.

Vervolgens is per drinkwaterbedrijf en voor de sector als geheel een gemiddeld rapportcijfer berekend.

Resultaat

Figuur 3.1: Klanttevredenheid (rapportcijfer)

⁶ Alle drinkwaterbedrijven hebben bij één of meerdere indicatoren een response lager dan 200. In alle gevallen was de response groot genoeg om de score statistisch verantwoord over te nemen.

Het gemiddelde rapportcijfer dat de klanten de drinkwatersector in 2015 geven is 7,8. De rapportcijfers van de drinkwaterbedrijven hebben een spreiding tussen 7,6 (Waternet) en 8,0 (WMD).

3.2 Leveringsonderbrekingen

Inleiding

De indicator leveringsonderbrekingen geeft aan hoe lang een administratieve aansluiting⁷ in een jaar gemiddeld zonder water heeft gezeten. De indicator is door de drinkwatersector ontwikkeld als onderdeel van de 'ondermaatse leveringsminuten' (OLM).⁸

Voor de aanleiding van leveringsonderbrekingen wordt onderscheid gemaakt in geplande onderbrekingsduur vanwege onderhoud en ongeplande onderbrekingsduur vanwege storingen. Voor elk drinkwaterbedrijf en voor de sector als geheel wordt de onderbrekingsduur als gevolg van storingen en als gevolg van onderhoud separaat weergegeven. Voor de ongeplande onderbrekingsduur wordt separaat zichtbaar gemaakt welk aandeel van de storingen wordt veroorzaakt door derden.

Resultaat

Tabel 3.2: Leveringsonderbreking per administratieve aansluiting per jaar (in minuten en seconden)

Drink-water-bedrijf	Door Onderhoud	Door storingen	Totaal	Door storingen veroorzaakt door derden
WBG	10:49	5:21	16:10	1:12
WMD	10:06	6:28	16:34	0:39
Vitens	5:23	8:28	13:51	1:07
Waternet	14:38	3:10	17:48	0:51
PWN	10:16	6:39	16:55	1:22
Dunea	9:58	1:26	11:24	0:07
Oasen	13:29	3:21	16:50	0:50
Evides	11:31	5:07	16:38	0:31
Brabant Water	9:50	7:58	17:48	0:39
WML	7:45	8:43	16:28	0:32
Sector	9:01	6:33	15:34	0:50

Toelichting

In 2015 was de waterlevering van een huishouden door storingen en gepland onderhoud gemiddeld 15:34 minuten onderbroken, waarvan 9:01 minuten door gepland onderhoud en 6:33 minuten door storingen.

Leveringsonderbrekingen door gepland onderhoud variëren van 5:23 minuten voor Vitens tot 14:38 minuten voor Waternet. Leveringsonderbrekingen door storingen variëren van 1:26 minuten voor Dunea tot 8:43 minuten voor WML.

Gemiddeld 5,3% van de leveringsonderbrekingsduur is het gevolg van storingen veroorzaakt door derden, variërend van 1,0% bij Dunea tot 8,1% bij PWN en Vitens.

⁷ Een administratieve aansluiting is een verbruiksadres. Het aantal administratieve aansluitingen betreft het totaal aantal huishoudens en locaties van ondernemingen die worden voorzien van drinkwater. Bij berekeningen wordt uitgegaan van het gemiddeld aantal administratieve aansluitingen in een jaar. Dit is het gemiddelde van het aantal aan het begin en het aantal aan het einde van een jaar.

⁸ KWR 05.081 versie 2014.

De drinkwatersector geeft aan dat ze niet zonder meer een verklaring kan geven voor de verschillen in leveringsonderbrekingen tussen de bedrijven. Die worden veroorzaakt door verschillende factoren, zoals:

- toestand van de bodem: grondsoort, zetting;
- toegepaste leveringsdruk: bij hoge leveringsdruk is er een groter risico op breuk;
- incidenten: een incident dicht bij een pompstation heeft een grotere impact dan een incident aan het einde van het distributienet;
- vervangingsbeleid: indien een bedrijf meerdere jaren niet aan sanering van zwakke leidingen doet, kan dat op termijn leiden tot meer storingen;
- andere factoren, zoals de toegepaste leidingmaterialen, hun leeftijd en zeker ook het ontwerp van het leidingnet.

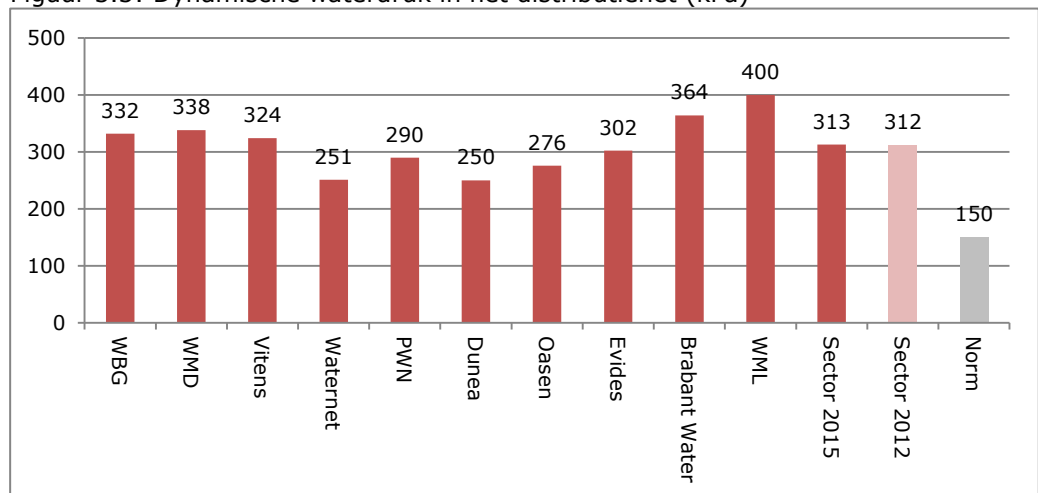
3.3 Druk in het distributienet

Inleiding

Drinkwaterbedrijven moeten drinkwater met een voldoende hoge druk aan de klant leveren. De waterdruk moet tijdens de levering te allen tijde minimaal 150 kilopascal (kPa) zijn. Per drinkwaterbedrijf wordt de gemiddelde druk bij het leveringspunt gerapporteerd. Op sectorniveau wordt de verandering in de tijd weergegeven.

Resultaat

Figuur 3.3: Dynamische waterdruk in het distributienet (kPa)

Toelichting

De gemiddelde waterdruk bij de klant bedraagt in 2015 gemiddeld 313 kPa. Tussen de bedrijven varieert dat getal van 250 tot 400 kPa. Dat is vergelijkbaar met het beeld in 2012.

De waterdruk moet tijdens de levering te allen tijde minimaal 150 kilopascal (kPa) zijn. Om dat in het netwerk voor elke klant te garanderen, geeft de sector aan, werken de drinkwaterbedrijven met een gemiddeld hogere druk. Zo kunnen ook klanten aan het einde van het leidingnet van water met voldoende druk worden voorzien.

4 De milieuaspecten van de drinkwatervoorziening

4.1 Elektriciteitsverbruik

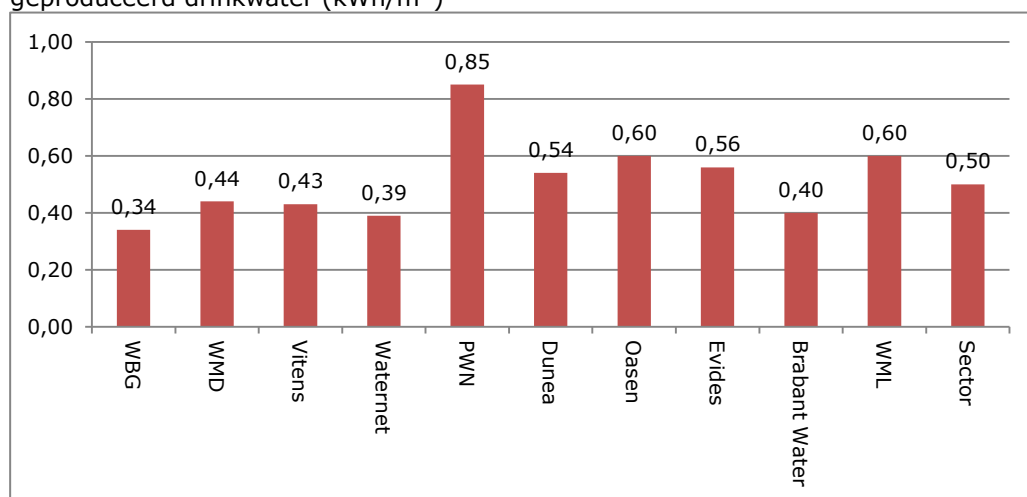
Inleiding

Elk drinkwaterbedrijf levert de ILT gegevens over het totale elektriciteitsverbruik in Megawattuur (MWh) voor het productie- en distributieproces van drinkwater. Dit is inclusief ontharding. Het verbruik voor overige doeleinden (verwarming van gebouwen, brandstof voor vrachtwagen en auto's et cetera) is niet meegerekend. Koopt een drinkwaterbedrijf ruw water/halffabricaat voor de drinkwaterproductie in (bijvoorbeeld van Watertransportmaatschappij Rijn-Kennemerland), dan levert het tevens het elektriciteitsverbruik in MWh aan dat gemoeid was met de productie en het transport van dat halffabricaat.

Het elektriciteitsverbruik wordt hierna vermeld in kWh per m³ geproduceerd drinkwater per drinkwaterbedrijf en op sectorniveau. Er wordt geen onderscheid gemaakt naar eigen opwekking van de elektriciteit en onttrekking aan het net.

Resultaat

Figuur 4.1: Elektriciteitsverbruik voor de productie en distributie per m³ geproduceerd drinkwater (kWh/m³)

Toelichting

In 2015 heeft de sector in totaal 564.383 MWh aan elektriciteit verbruikt voor de productie en distributie van 1.136 miljoen m³ drinkwater. Het gemiddelde elektriciteitsverbruik bedraagt 0,50 kWh per m³ geproduceerd drinkwater. PWN, Dunea, Oasen, Evides en WML scoren hoger dan het sectorgemiddelde. PWN verbruikt de meeste energie per m³ drinkwater.

De drinkwatersector geeft aan dat de verschillen in energieverbruik worden veroorzaakt door verschillende factoren:

- De indicator zelf is deels oorzaak van het verschil. Het gaat om de elektriciteit die wordt gebruikt voor het productie- en distributieproces, ongeacht of het bedrijf het drinkwater zelf heeft geproduceerd of heeft ingekocht.

- PWN koopt relatief veel drinkwater in. Het elektriciteitsgebruik gemoeid met de distributie (door PWN) hiervan wordt meegenomen. Het totaal aantal kWh voor productie en distributie wordt gedeeld door m³'s geproduceerd drinkwater door PWN. Mede hierdoor komt PWN relatief hoog uit. Bij bedrijven die drinkwater verkopen aan andere bedrijven (vooral Waternet) werkt dit precies andersom.
- De zuiveringsinspanning verschilt per bedrijf. Om verontreinigingen uit het water te zuiveren investeren de drinkwaterbedrijven in additionele zuivering. Daarvoor maken ze gebruik van geavanceerde technieken, zoals membraanfiltratie, geavanceerde oxidatie en UV-desinfectie. Zuivering brengt, evenals ontharding, een hoog energiegebruik met zich mee.
- Er is een verschil tussen grond- en oppervlaktewater. Oppervlaktewater vergt in het algemeen een grotere zuiveringsinspanning (en dus een hoger energiegebruik) dan grondwater.
- Het aantal pompstations.

4.2 Reststoffen

Inleiding

Wat een reststof is voor het ene bedrijf, kan een grondstof zijn voor het andere. De Reststoffenunie Waterleidingbedrijven BV⁹ is door de drinkwaterbedrijven in 1995 opgericht om nieuwe bestemmingen te zoeken voor reststoffen van drinkwaterproductie. Het doel is oplossingen te vinden die het milieu minder of niet belasten door nuttige toepassing van reststromen en die daarnaast financieel aantrekkelijk zijn. Alle drinkwaterbedrijven in Nederland zijn aandeelhouder van de Reststoffenunie.

Reststoffen uit de drinkwaterproductie worden toegepast in de baksteenindustrie, waar ijzerhoudend slib, dat vrijkomt bij het schoonspoelen van de snelfilters, wordt gebruikt als kleur- en vulstof. Kalkkorrels, die vrijkomen bij ontharding, worden onder meer door de staalindustrie en bij kolenvergassing gebruikt. Weer andere reststoffen worden ingezet als bouwstof, bijvoorbeeld als vulstof van geluidswallen langs autowegen.

Per drinkwaterbedrijf worden hierna de hoeveelheid en het aandeel nuttig toegepaste reststoffen gepresenteerd. Op sectorniveau wordt de verandering in de tijd weergegeven.

---

⁹ Sinds 1 juli 2016 Aquaminerals BV

Resultaat

Tabel 4.2: Reststoffen drinkwaterproductie

Drinkwaterbedrijf	Hoeveelheid (ton)	Nuttig toegepast (%)
WBG	23.345	100
WMD	7.442	100
Vitens¹⁰	54.706	99
Waternet	38.073	100
PWN	12.676	100
Dunea	50.425	100
Oasen	14.622	100
Evides	4.508	100
Brabant Water	23.912	100
WML	12.500	100
Sector 2015	242.209	100
Sector 2012	188.274	98

Toelichting

In 2015 werden nagenoeg alle reststoffen nuttig toegepast. Dat is een lichte stijging ten opzichte van 2012, toen 98% van de reststoffen nuttig werd toegepast.

4.3 Lek- en spuiverliezen*Inleiding*

Lek- en spuiverliezen geven een beeld van de kwaliteit van het distributienet.

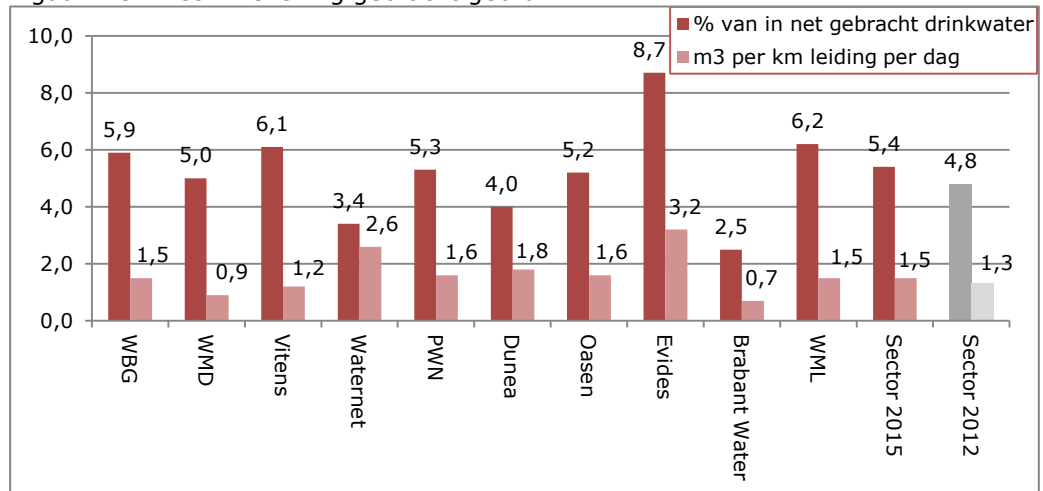
Een goede indicatie van waterverlies in het distributienet wordt gegeven door het zogenoemde 'niet in rekening gebracht gebruik' (NIRG). Dit is het verschil tussen de drinkwaterafgifte aan het net en het aan de klanten gefactureerde drinkwatergebruik. Het NIRG bestaat naast verliezen door lekkages ook uit verliezen in verband met het doorspoelen van leidingen en schoonmaakwerkzaamheden (spuien), meetverschillen, afname uit brandkranen en illegale afname. De werkelijke distributieverliezen zijn dus lager.

Per drinkwaterbedrijf wordt het NIRG hieronder gepresenteerd op basis van procentueel aandeel van in het net gebracht drinkwater en in m³ per km leiding per dag. Op sectorniveau wordt de verandering in de tijd weergegeven.

¹⁰ Vitens geeft aan dat bij de productie van drinkwater 420 ton aan reststoffen is vrijgekomen dat door omstandigheden niet kon worden hergebruikt.

Resultaat

Figuur 4.3: Niet in rekening gebracht gebruik

Toelichting

Het NIRG varieert tussen de drinkwaterbedrijven van 2,5% tot 8,7%. De hoogste score is voor Evides, de laagste score voor Brabant Water. Gemiddeld bedraagt het NIRG in de sector 5,4% van de 1.187 miljoen m³ in het net gebrachte drinkwater,¹¹ een stijging van 0,6%-punt ten opzichte van 2012. Uitgedrukt per kilometer leiding varieert het NIRG tussen de 0,7 en 3,2 m³ per kilometer per dag, met een sectorgemiddelde van 1,5 m³ per kilometer per dag. De hoogste scores zijn voor Evides en Waternet met een NIRG van respectievelijk 3,2 en 2,6 m³ per kilometer per dag.

Het NIRG schommelt al jaren rond de 5%. Volgens de sector is het te vroeg om conclusies te kunnen trekken nu het incidenteel hoger is.

De mate van verstedelijking kan een rol spelen bij het lekverlies van m³ per kilometer per dag. Bij een hoge bevolkingsdichtheid met veel aansluitingen zullen de meeste lekverliezen voorkomen. Dat kan een verklaring zijn van het lekverlies door Waternet.

4.4 Duurzaamheid inkoopbeleid

Inleiding

Duurzaam inkopen betekent dat bij het inkoopproces zowel milieu-, sociale als economische aspecten worden meegewogen. Als bedrijven en overheid duurzaam inkopen krijgt de markt voor duurzame producten een stevige impuls, waardoor er meer producten op de markt komen die zich qua prijs en kwaliteit kunnen meten met niet-duurzame producten.

Om de duurzaamheid van het inkoopbeleid in kaart te brengen heeft de ILT de drinkwaterbedrijven gevraagd of ze een duurzaam inkoopbeleid hebben opgesteld waarin ambities en doelstellingen zijn vastgelegd, of ze een procedure hebben om de duurzaamheid van de in te kopen goederen dan wel de uitbesteding te toetsen, regelmatig te evalueren, of en hoe de gemaakte afspraken op het gebied van duurzaam inkopen zijn nageleefd, en of ze extern communiceren over de ambities

¹¹ Het in het net gebrachte drinkwater is de som van geproduceerd drinkwater en ingekocht drinkwater. Beide worden in het transport- en distributienet gebracht om naar de klanten te worden getransporteerd/gedistribueerd.

en doelstellingen van duurzaam inkopen.

Toelichting

Alle drinkwaterbedrijven hebben beleid voor duurzame inkoop vastgelegd en hebben ambities hierover vormgegeven (zie bijlage C). De taken en verantwoordelijkheden zijn vastgelegd in het inkoopbeleid of het kwaliteitsmanagementsysteem. De afspraken worden regelmatig (minimaal 1 x per jaar) geëvalueerd.

De drinkwaterbedrijven communiceren over het duurzame inkoopbeleid in het jaarverslag, op hun websites en soms actief in aanbestedingsdocumenten. Alle drinkwaterbedrijven hebben ter onderbouwing voorbeelden gegeven.

5 Kostenefficiëntie alsmede onderzoek & ontwikkeling

In dit hoofdstuk zijn de financiële prestaties van de drinkwaterbedrijven vergeleken. De bron voor de vergelijking zijn de jaarrekeningen van de drinkwaterbedrijven over 2015.

De volgende aspecten worden vergeleken:

- kosten op bedrijfsniveau,
- gerealiseerde efficiëntieverbetering,
- investeringen in onderzoek & ontwikkeling,
- vermogensopbouw,
- uitkeringen aan aandeelhouders,
- vervangingsopgave van de drinkwaterinfrastructuur.

De benodigde data en definities zijn opgenomen in bijlage A van het protocol "Financieel Model Prestatievergelijking". Dat wordt alleen gebruikt voor onderlinge vergelijking van de bedrijven in deze prestatievergelijking en kan afwijken van de kostentoedeling in het kader van het tarieftoezicht op de drinkwaterbedrijven.

Het model richt zich op de drinkwateractiviteiten ten behoeve van de klant in het eigen voorzieningsgebied. Om de bedrijven onderling te kunnen vergelijken blijven opbrengsten, kosten en activa die samenhangen met onderlinge leveringen en niet-wettelijke taken buiten beschouwing, evenals enkele opbrengstenposten. Wat overblijft wordt in deze prestatievergelijking aangeduid als de drinkwateropbrengsten, drinkwaterkosten, drinkwaterwinst, drinkwateractiva van de drinkwateractiviteiten.

5.1 Vergelijking van de kosten op bedrijfsniveau

Inleiding

Tussen de bedrijven onderling worden de drinkwaterkosten vergeleken, verdeeld over de kostencategorieën:

- Operationele kosten hebben betrekking op het bedrijfsproces van de drinkwaterbedrijven en bestaan uit kostensoorten als personeel, materialen en diensten van derden.
- Vermogenskosten omvatten de kosten van het eigen vermogen en de kosten van het vreemd vermogen. Als kosten van het eigen vermogen wordt gekeken naar de winst (zowel uitgekeerde als gereserveerde winst) en overige financiële lasten en baten, zoals een eventueel financieel resultaat van deelnemingen. Als kosten van vreemd vermogen wordt gekeken naar het saldo van de rentekosten en de rentebaten. Voor vermogenskosten die geen betrekking hebben op drinkwateractiviteiten wordt gecorrigeerd.
- Belastingen die een direct gevolg zijn van de drinkwatervoorziening en daarom specifiek zijn voor drinkwaterbedrijven, te weten provinciale grondwaterheffingen, precario en andere vormen van leiding- en concessievergoedingen.
- Afschrijvingen op materiële activa, immateriële activa (bijvoorbeeld goodwill) en financiële vaste activa (bijvoorbeeld deelnemingen) zijn conform de jaarrekeningen verdisconteerd op basis van historische kostprijs. Voor

afschrijvingskosten die geen betrekking hebben op drinkwateractiviteiten wordt gecorrigeerd.

De kosten waarop de vergelijking is gebaseerd sluiten aan op de kostengegevens in de jaarrekening. Kosten voor niet-wettelijke taken en engros leveringen aan andere drinkwaterbedrijven worden hierbij buiten beschouwing gelaten.

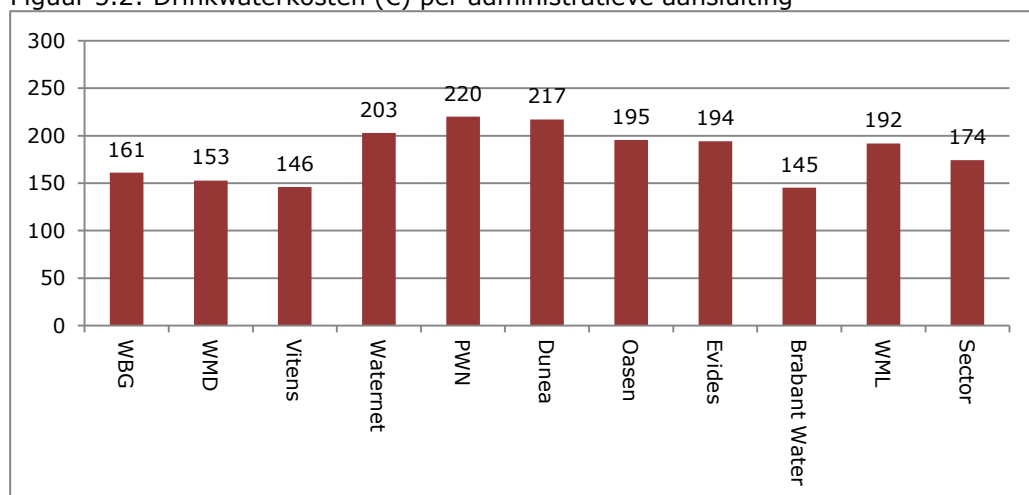
Van elk drinkwaterbedrijf worden hieronder de kosten per administratieve aansluiting en per afgeleverde m³ drinkwater¹² op bedrijfsniveau gepresenteerd.

Resultaat

Tabel 5.1: Drinkwaterkosten 2015 (€)

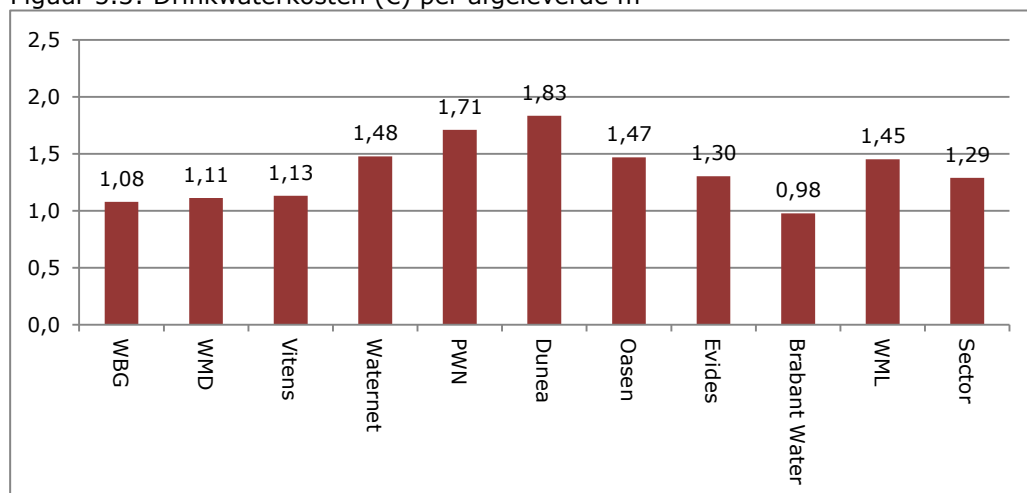
Drinkwaterbedrijf	Operationele kosten per administratieve aansluiting	Operationele kosten per afgeleverde m ³	Vermogenskosten per administratieve aansluiting	Vermogenskosten per afgeleverde m ³	Belasting per administratieve aansluiting	Belasting per afgeleverde m ³	Afschrijvingen per administratieve aansluiting	Afschrijvingen per afgeleverde m ³
WBG	108,30	0,73	15,53	0,10	4,46	0,03	32,67	0,22
WMD	89,51	0,65	32,08	0,23	1,60	0,01	29,55	0,22
Vitens	74,28	0,58	32,74	0,25	2,87	0,02	36,15	0,28
Waternet	127,10	0,93	23,81	0,17	0,82	0,01	50,99	0,37
PWN	140,48	1,09	32,01	0,25	0,29	0,00	47,27	0,37
Dunea	122,24	1,03	28,99	0,25	17,01	0,14	48,81	0,41
Oasen	136,73	1,03	19,95	0,15	6,03	0,05	32,78	0,25
Evides	98,14	0,66	35,67	0,24	4,65	0,03	55,73	0,37
Brabant Water	91,82	0,62	28,04	0,19	2,91	0,02	22,46	0,15
WML	102,76	0,78	37,67	0,29	1,53	0,01	49,79	0,38
Sector	99,51	0,74	30,70	0,23	3,88	0,03	40,22	0,30

Figuur 5.2: Drinkwaterkosten (€) per administratieve aansluiting

¹² Onder afgeleverd drinkwater wordt verstaan het totaal aantal m³ drinkwater dat het drinkwaterbedrijf in een jaar afzet aan eindverbruikers (huishoudelijk/zakelijk).

Figuur 5.3: Drinkwaterkosten (€) per afgeleverde m³*Toelichting*

In de sector bedragen de totale kosten voor drinkwater gemiddeld €174 per administratieve aansluiting en €1,29 per afgeleverde m³. De kosten voor drinkwater bestaan gemiddeld voor 57% uit operationele kosten, voor 18% uit vermogenskosten, voor 23% uit afschrijvingen en voor 2% uit belastingen.

De kosten variëren tussen de verschillende drinkwaterbedrijven. PWN heeft met €220 per administratieve aansluiting de hoogste kosten, waar Brabant Water met €145 het laagst scoort. Dunea heeft met €1,83 per afgeleverde m³ drinkwater de hoogste kosten, waar Brabant Water met €0,98 het laagst scoort.

De verschillen in kosten worden volgens de sector veroorzaakt door verschillende factoren:

- Productietype: drinkwaterbedrijven kunnen worden getypeerd op basis van het type water dat zij winnen. Oppervlaktewaterbedrijven hebben over het algemeen hogere totale kosten per m³ dan grondwaterbedrijven, omdat zij te maken hebben met een uitgebreider zuiveringsproces.
- Grootte van de klant/afzet per administratieve aansluiting: drinkwaterbedrijven met een gemiddeld lager gebruik per aansluiting hebben in de regel hogere kosten per m³, vooral voor afschrijvingen en operationele kosten. Evides heeft veel grote industriële klanten en daardoor lagere kosten per aansluiting.
- Ook de schaalgrootte van het drinkwaterbedrijf heeft effect op de kosten.
- Netcomplexiteit: de netcomplexiteit is gedefinieerd als het aantal administratieve aansluitingen per kilometer leiding. Naarmate het aantal aansluitingen per kilometer toeneemt, zijn de operationele kosten in de regel hoger. Ook een zeer lage netcomplexiteit tot hogere totale kosten leiden, omdat per aansluiting meer kilometers leiding nodig zijn.
- Precariorechten: alle gemeenten in het leveringsgebied van Dunea heffen precariorechten. Daardoor piekt Dunea in belasting per aansluiting. Ook een aantal gemeenten binnen het leveringsgebied van Evides, Oasen, WBG, en Vitens heffen precariorechten. PWN, Waternet, WMD, Brabant Water en WML hadden in 2015 geen gemeenten die precariorechten hieven.

- Provinciale grondwaterheffingen (=belasting). Bij oppervlaktewater spelen die niet.
- Vermogenskosten: het maakt uit in welke mate bedrijven vanuit eigen vermogen of met geleend geld financieren.
- Beleidskeuzes: hoe intensiever de zuivering, hoe hoger de kosten worden. Dit speelt bijvoorbeeld bij PWN.

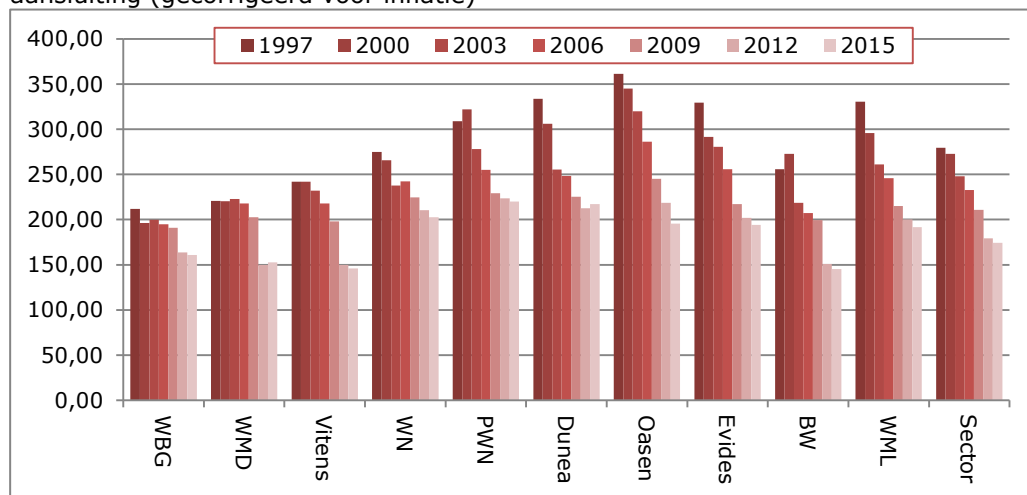
5.2 Gerealiseerde efficiëntieverbetering

Inleiding

Om de ontwikkeling van de kostenefficiëntie te bepalen worden door de tijd heen op bedrijfsniveau de totale kosten per administratieve aansluiting per drinkwaterbedrijf, gecorrigeerd voor inflatie, vergeleken. Het gaat hierbij om het totaal van de operationele kosten, vermogenskosten, belastingen en afschrijvingen. Kosten voor niet-wettelijke taken en en gros leveringen aan andere drinkwaterbedrijven zijn buiten beschouwing gelaten.

Resultaat

Figuur 5.4: Ontwikkeling totale kosten drinkwater (€) per administratieve aansluiting (gecorrigeerd voor inflatie)

Toelichting

De figuur laat zien dat sinds 1997 voor de gehele sector de totale kosten per administratieve aansluiting (gecorrigeerd voor inflatie) zijn gedaald. Voor de sector gemiddeld met 38%.

Tussen 2012 en 2015 zijn de kosten voor de sector gemiddeld 2% gedaald. Niet bij alle bedrijven zijn in deze periode de kosten gedaald; bij WMD en Dunea zijn de kosten 1% gestegen.

Verschillen tussen bedrijven worden mede veroorzaakt door niet of minder beïnvloedbare factoren, zoals het effect van belastingen en de zuiveringsinspanning.

5.3 Investerings in onderzoek & ontwikkeling

Inleiding

Voor de definitie van onderzoek & ontwikkeling sluit de ILT aan bij het CBS. Kenmerkend is dat in het onderzoek gestreefd wordt naar oorspronkelijkheid én vernieuwing. Onderzoek & ontwikkeling is het creatief, systematisch en planmatig zoeken naar oplossingen voor praktische problemen, bijvoorbeeld productieproblemen. Ook strategisch en fundamenteel onderzoek, met als doel achtergrondkennis verkrijgen en de (puur) wetenschappelijke kennis vergroten zonder per se naar direct economisch voordeel te streven of problemen op te lossen, behoren tot onderzoek & ontwikkeling. Verder wordt het (uit)ontwikkelen van ideeën of prototypes tot bruikbare processen en productierijpe producten tot onderzoek & ontwikkeling gerekend.

Naast uitgaven aan eigen personeel worden voor de prestatievergelijking ook de uitgaven meegeteld voor onderzoek & ontwikkeling door derden in opdracht van het drinkwaterbedrijf. Het gaat vooral om bijdragen die waterbedrijven betalen voor de bedrijfstakonderzoek (BTO).

Voor elk drinkwaterbedrijf zijn hieronder de uitgaven aan onderzoek & ontwikkeling in totale aantallen euro's en in euro's per administratieve aansluiting gepresenteerd.

Resultaat

Tabel 5.5: Uitgaven onderzoek & ontwikkeling

Drink-Water-bedrijf	Uitgaven totaal (€ 1.000)	Uitgaven per administratieve aansluiting (€)
WBG	727	2,58
WMD	724	3,59
Vitens	5.605	2,19
Waternet	568	1,15
PWN	4.980	6,35
Dunea	1.471	2,40
Oasen	1.410	4,10
Evides	4.020	3,90
Brabant Water	1.380	1,22
WML	1.686	3,11
Sector	22.571	2,83

Toelichting

De sector besteedt 22,6 miljoen euro aan onderzoek & ontwikkeling. Gemiddeld is dat € 2,83 per administratieve aansluiting.

In absolute bedragen besteden Vitens, PWN en Evides het meest aan onderzoek & ontwikkeling. PWN besteedt per administratieve aansluiting het meest aan onderzoek & ontwikkeling.

De sector geeft aan dat alle bedrijven investeren in gezamenlijk bedrijfstakonderzoek. De mate waarin ze investeren in onderzoek & ontwikkeling is een beleidskeuze.

5.4 Vermogensopbouw

Inleiding

De ILT vergelijkt de vermogensopbouw van drinkwaterbedrijven onderling door van elk drinkwaterbedrijf het eigen vermogen (reserves en aandelenkapitaal) te relateren aan het balanstotaal van de drinkwateractiva.

In het benchmarkmodel wordt het eigen vermogen voor drinkwateractiviteiten afgeleid door de verhouding tussen drinkwateractiva en totaal aan activa te vermenigvuldigen met het totaal eigen vermogen van het drinkwaterbedrijf. De solvabiliteit is vervolgens berekend door het eigen vermogen voor drinkwateractiviteiten te delen door de drinkwateractiva en te vermenigvuldigen met 100%.

Solvabiliteit is een waarde die aangeeft in welke mate een bedrijf in staat is op lange termijn aan zijn financiële verplichtingen te voldoen.

Van elk drinkwaterbedrijf is hieronder de vermogensopbouw weergegeven; balanstotaal activa voor drinkwateractiviteiten, aandeel eigen vermogen voor drinkwateractiviteiten en solvabiliteit voor drinkwateractiviteiten.

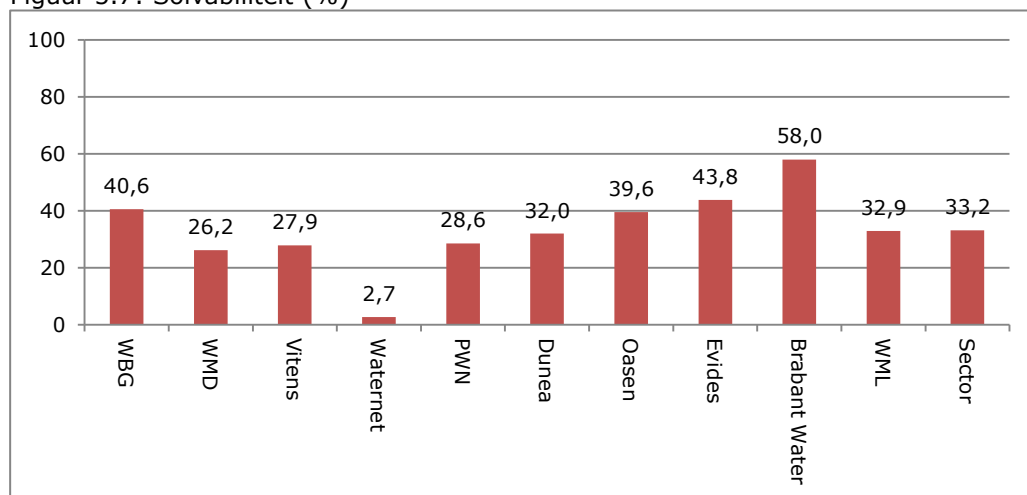
Resultaat

Tabel 5.6: Vermogensopbouw

Drinkwaterbedrijf	Eigen vermogen, ultimo jaar (€ 1.000)	Balanstotaal activa, ultimo jaar (€ 1.000)
WBG	59.695	147.089
WMD	36.069	137.545
Vitens	475.773	1.708.201
Waternet¹³	8.259	303.787
PWN	200.984	703.096
Dunea	182.949	571.348
Oasen	93.385	236.043
Evides	357.732	816.526
Brabant Water	501.393	864.607
WML	186.027	566.185
Sector	2.102.266	6.054.426

¹³ Stichting Waternet heeft een andere rechtsvorm, en daardoor een lager eigen vermogen

Figuur 5.7: Solvabiliteit (%)

Toelichting

Voor de drinkwaterbedrijven geldt een maximale solvabiliteit van 70%¹⁴. Alle bedrijven voldoen aan deze wettelijke eis.

5.5 Uitkeringen aan aandeelhouders*Inleiding*

De uitgekeerde dividenden worden onderling vergeleken door ze te relateren aan de drinkwaterwinst en de totale drinkwateropbrengst van elk drinkwaterbedrijf. Van elk drinkwaterbedrijf worden hieronder de uitgekeerde dividenden weergegeven en het aandeel dat deze uitmaken van de winst en de opbrengst.

Resultaat

Tabel 5.8: Dividend drinkwateractiviteiten

Drinkwater-bedrijf	Dividend (€ 1.000)	Dividend als percentage van de winst (%)	Dividend als percentage van de opbrengst (%)
WBG	0	0,0	0,0
WMD	3	0,1	0,0
Vitens	22.100	46,4	5,9
Waternet	0	0,0	0,0
PWN	664	7,1	0,4
Dunea	0	0,0	0,0
Oasen	0	0,0	0,0
Evides	13.000	51,5	6,5
Brabant Water	0	0,0	0,0
WML	0	0,0	0,0
Sector	35.767	24,9	2,6

Toelichting

¹⁴ Besluit van de Minister van Infrastructuur en Milieu, van 28 oktober 2013, nr. IENM/BSK-2013/239469, ter vaststelling van het maximaal toegestane aandeel eigen vermogen, bedoeld in artikel 10, tweede lid, van de Drinkwaterwet, voor 2014 en 2015

Niet alle bedrijven keren een dividend uit. De bedrijven die dividend uitkeren, keren slechts een deel van de winst uit. In relatie tot de opbrengsten is het slechts een fractie van het totaal. De keuze om dividend uit te keren wordt gemaakt door de aandeelhouders van het drinkwaterbedrijf. Veelal wordt de winst niet gebruikt voor dividend, maar om te herinvesteren in het bedrijf.

5.6 Vervangingsopgave van de drinkwaterinfrastructuur

Inleiding

De drinkwaterinfrastructuur in Nederland is in de Beleidsnota Drinkwater van april 2014 benoemd tot beleidsprioriteit. Die infrastructuur is in goede staat en leveringszeker, maar de komende decennia zal de druk om erin te investeren toenemen. In de uitvoeringsagenda is opgenomen dat de ILT in de prestatievergelijking aandacht besteedt aan de inspanningen die de bedrijven doen om de infrastructuur te vervangen. In dat kader volgt de ILT de investeringen in het leidingnet.

Hieronder wordt van elk drinkwaterbedrijf de investering in vervanging van het leidingnet in 2015 gepresenteerd ten opzichte van het bedrag dat daarvoor van tevoren is ingepland én van de totale gerealiseerde investeringen in 2015.

Resultaat

Tabel 5.9: Vervangingsinvestering leidingnet

Drinkwaterbedrijf	Totaal investeringen (€ 1.000)	Investeringen in vervanging leidingnet (€ 1.000)	Vooraf geraamde investeringen in vervanging leidingnet (€ 1.000)	Aandeel vervangingsinvesteringen leidingnet in totaal investeringen (%)	Realisatie vervangingsinvesteringen t.o.v. raming (%)
WBG	13.777	7.762	8.689	56,3	89,3
WMD	16.114	7.334	7.135	45,5	102,8
Vitens	104.016	42.278	51.161	40,6	82,6
Waternet	22.580	7.256	10.625	32,1	68,3
PWN	36.987	9.066	14.692	24,5	61,7
Dunea	49.913	11.462	16.084	23,0	71,3
Oasen	35.712	16.577	14.049	46,4	118,0
Evides	76.050	37.795	38.974	49,7	97,0
Brabant Water	67.436	27.047	29.976	40,1	90,2
WML	30.752	19.389	21.211	63,0	91,4
Sector	453.337	185.966	212.596	41,0	87,5

Toelichting

De totale investering van de sector in de vervanging van het leidingnet bedraagt in 2015 186 miljoen euro. Dit is 41% van de totale investeringen van de sector.

Bijlage A Data hoofdstuk 2

Kwaliteitsmetingen		WBG	WMD	Vitens	Waternet	PWN	Dunea	Oasen	Evides	Brabant Water	WML	Sector
Ruw water	Gepland (meetprogramma)	3.567	6.156	98.227	18.124	14.849	8.144	10.131	16.064	15.731	12.821	203.814
	Uitgevoerd (REWAB)	4.982	8.538	111.574	17.769	14.212	8.650	9.587	21.154	15.248	15.513	227.227
Af pomp	Gepland (meetprogramma)	4.134	6.056	168.297	19.396	18.266	13.623	13.364	11.850	28.622	16.969	300.577
	Uitgevoerd (REWAB)	4.391	7.317	164.552	19.910	19.131	14.018	13.902	25.779	27.611	18.151	314.762
Distributie	Gepland (meetprogramma)	6.413	4.791	280.162	17.903	25.612	14.082	8.542	23.758	33.175	16.747	431.185
	Uitgevoerd (REWAB)	9.470	7.639	301.631	20.486	31.091	15.926	9.921	42.269	32.892	18.069	489.394
Totaal	Gepland (meetprogramma)	14.114	17.003	546.686	55.423	58.727	35.849	32.037	51.672	77.528	46.537	935.576
	Uitgevoerd (REWAB)	18.943	23.494	577.757	58.165	64.434	38.594	33.410	89.672	75.751	51.733	1.031.953
	percentage uitgevoerd	134%	138%	106%	105%	110%	108%	104%	174%	98%	111%	110%

Normoverschrijdingen		WBG	WMD	Vitens	Waternet	PWN	Dunea	Oasen	Evides	Brabant Water	WML	Sector
Gezondheidskundige parameters (acuut)	aantal waarnemingen	2.431	1.991	19.298	8.767	17.769	8.011	2.064	11.626	8.307	4.243	34.251
	aantal overschrijdingen	0	2	3	2	1	2	2	1	3	3	11
	percentage overschrijdingen	0,00%	0,10%	0,02%	0,02%	0,01%	0,02%	0,10%	0,01%	0,04%	0,07%	0,03%
Gezondheidskundige parameters (niet-acuut)	aantal waarnemingen	1.896	2.874	70.552	6.511	7.948	6.217	7.828	14.221	6.425	4.907	129.379
	aantal overschrijdingen	0	0	9	1	0	0	0	0	0	0	10
	percentage overschrijdingen	0,00%	0,00%	0,01%	0,02%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,01%
Bedrijfstechnische parameters	aantal waarnemingen	8.093	8.304	130.286	9.757	14.439	7.130	8.791	31.262	22.025	12.680	252.767
	aantal overschrijdingen	2	3	89	3	26	0	4	42	3	5	177
	percentage overschrijdingen	0,02%	0,04%	0,07%	0,03%	0,18%	0,00%	0,05%	0,13%	0,01%	0,04%	0,07%
Klantgerichte parameters	aantal waarnemingen	3.313	2.772	50.551	6.457	7.138	3.480	2.488	13.716	8.901	4.052	102.868
	aantal overschrijdingen	0	0	55	4	0	0	0	10	2	2	73
	percentage overschrijdingen	0,00%	0,00%	0,11%	0,06%	0,00%	0,00%	0,00%	0,07%	0,02%	0,05%	0,07%

Bijlage B Data hoofdstuk 3, 4 en 5

Variabele	WBG	WMD	Vitens	Waternet	PWN	Dunea	Oasen	Evides	Brabant Water	WML	Sector 2015	Sector 2012
Protocol 2.2.1 (Bijlage B)												
Rapportcijfer klanttevredenheid voor het verhelpen van storingen	7,4	7,9	7,4	7,2	7,2	7,9	8,0	7,3	7,4	7,3	7,5	
Rapportcijfer klanttevredenheid voor onderhoud	7,9	7,8	7,5	7,7	7,6	7,6	7,3	7,7	7,8	7,6	7,7	
Rapportcijfer klanttevredenheid voor verhuizingen en klantmutaties	7,7	8,0	8,0	7,3	7,9	7,5	8,0	7,8	7,9	7,9	7,8	
Rapportcijfer klanttevredenheid voor meteropname	8,2	8,2	8,1	8,0	8,0	8,0	8,2	8,1	8,2	8,2	8,1	
Rapportcijfer klanttevredenheid voor facturering	7,8	7,9	7,8	7,6	7,8	7,7	7,9	7,7	7,9	7,9	7,8	
Protocol 2.2.2												
Aantal minuten onderbreking per administratieve aansluiting per jaar, veroorzaakt door onderhoud (minuten:seconden)	10:49	10:06	05:23	14:38	10:16	9:58	13:29	11:31	9:50	07:45	9:01	
Aantal minuten onderbreking per administratieve aansluiting per jaar, veroorzaakt door storingen (idem)	05:21	06:28	08:28	03:10	06:39	01:26	03:21	05:07	07:58	08:43	6:33	
Aantal minuten onderbreking per administratieve aansluiting per jaar, door storingen veroorzaakt door derden (idem)	01:12	00:39	01:07	00:51	01:22	00:07	00:50	00:31	00:39	00:32	0:50	
Protocol 2.2.2 (voetnoot)												
Aantal administratieve aansluitingen	281.365	201.504	2.564.517	496.160	784.781	613.676	343.819	1.030.956	1.128.659	541.744	7.987.179	7.904.883

Variabele	WBG	WMD	Vitens	Waternet	PWN	Dunea	Oasen	Evides	Brabant Water	WML	Sector 2015	Sector 2012
Protocol 2.2.3												
Druk in distributienet (kPa)	332	338	324	251	290	250	276	302	364	400	313	312
Protocol 2.3.1												
Stroomgebruik door en gros leverancier halffabricaat (MWh)	0	0	0	8.503	11.980	0	0	0	0	0	20.483	
Elektriciteitsgebruik voor waterproductie (excl. voor halffabricaat) en distributie (MWh)	15.256	13.798	150.138	26.367	64.005	42.492	24.617	92.073	72.314	42.840	543.900	
Elektriciteitsgebruik voor waterproductie (incl. voor halffabricaat) en distributie (MWh)	15.256	13.798	150.138	34.870	75.985	42.492	24.617	92.073	72.314	42.840	564.383	
Elektriciteitsgebruik voor waterproductie (incl. voor halffabricaat) en distributie (kWh)	15.256.190	13.798.000	150.138.000	34.870.000	75.985.000	42.492.000	24.617.154	92.073.000	72.313.960	42.840.000	564.383.304	
Geproduceerd drinkwater (m ³)	44.286.096	31.428.998	346.573.610	89.300.000	89.300.108	78.068.088	41.273.957	165.103.753	179.544.583	71.106.084	1.135.985.277	
Elektriciteitsgebruik voor productie en distributie per m ³ geproduceerd (kWh/m ³)	0,34	0,44	0,43	0,39	0,85	0,54	0,60	0,56	0,40	0,60	0,50	
Protocol 2.3.2												
Reststoffen uit drinkwaterzuivering, totaal (ton)	23.345	7.442	54.706	38.073	12.676	50.425	14.622	4.508	23.912	12.500	242.209	188.274
Reststoffen uit drinkwaterzuivering, nuttig toegepast (ton)	23.345	7.442	54.286	38.073	12.676	50.425	14.622	4.508	23.912	12.500	241.789	184.837
Reststoffen uit drinkwaterzuivering, nuttig toegepast (%)	100	100	99	100	100	100	100	100	100	100	100	98
Protocol 2.3.3												
Drinkwaterafgifte aan het net (m ³)	45.921.337	32.709.954	352.130.492	89.300.000	106.690.014	80.306.721	48.430.467	175.437.560	179.547.077	76.284.856	1.186.758.478	1.167.176.539
Niet in rekening gebracht gebruik (NIRG) (m ³)	2.702.266	1.648.073	21.306.083	3.000.000	5.682.755	3.220.000	2.495.206	15.268.553	4.473.077	4.729.661	64.525.674	56.455.433
Verkocht drinkwater (incl. en gros) (m ³)	43.219.071	31.061.881	330.824.409	86.300.000	101.007.259	77.086.721	45.935.261	160.169.007	175.074.000	71.555.195	1.122.232.804	1.110.952.093
Netlengte (km)	5.087	4.990	47.196	3.120	9.916	4.808	4.142	13.167	18.150	8.762	119.339	119.134

Variabele	WBG	WMD	Vitens	Waternet	PWN	Dunea	Oasen	Evides	Brabant Water	WML	Sector 2015	Sector 2012
NIRG per kilometer leiding (m ³ / km / dag)	1,5	0,9	1,2	2,6	1,6	1,8	1,6	3,2	0,7	1,5	1,5	1,3
Niet in rekening gebracht gebruik (NIRG) (%)	5,9	5,0	6,1	3,4	5,3	4,0	5,2	8,7	2,5	6,2	5,4	4,8
Protocol 2.3.4 (Bijlage C)												
Beleid duurzaam inkopen opgesteld (ja / nee)	ja	ja	ja	ja	ja	Ja	ja	ja	ja	ja	-	
Protocol 2.4 / Bijlage A 3.1												
Opbrengsten huishoudens (incl. Flats) (€ 1.000)	29.152,20	24.877,40	298.084,90	74.212,00	145.117,00	96.411,95	50.831,00	154.852,90	119.498,80	88.911,20	1.081.949,35	
Opbrengsten uit de zakelijke markt (€ 1.000)	14.072,20	4.610,40	61.819,80	26.138,00	25.939,00	32.754,62	14.787,00	42.661,90	40.200,40	11.135,60	274.118,92	
(Her)controles wettelijke controletaak (€ 1.000)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,76	0,00	0,00	0,00	203,00	203,76	
Verhuur van apparatuur en installaties (€ 1.000)	749,50	525,40	9.766,90	0,00	1.636,00	587,61	944,00	1.675,40	2.139,40	2.314,00	20.338,21	
Incassoboetes (€ 1.000)	936,90	502,90	4.339,50	132,00	0,00	2.678,80	360,00	1.007,10	2.068,10	1.315,60	13.340,90	
Verhuisbijdragen (€ 1.000)	374,80	258,80	502,00	96,00	0,00	763,69	288,00	0,00	0,00	0,00	2.283,29	
Opbrengsten uit drinkwateractiviteiten (€ 1.000)	45.285,60	30.774,90	374.513,10	100.578,00	172.692,00	133.197,43	67.210,00	200.197,30	163.906,70	103.879,40	1.392.234,43	
Protocol 2.4 / Bijlage A 3.2												
Opbrengsten niet-wettelijke taken en andere buiten beschouwing blijvende opbrengsten (€ 1.000)	5.320,20	7.240,90	35.186,40	13.610,00	20.014,60	12.754,32	4.028,00	61.549,00	28.956,10	8.843,60	197.503,12	
Protocol 2.4 / Bijlage A 3.3												
Drinkwaterbelasting (€ 1.000)	1.255,50	321,60	7.353,50	405,00	231,24	10.439,60	2.072,00	4.794,64	3.283,40	828,00	30.984,48	
Protocol 2.4 / Bijlage A 3.4												
Drinkwatervermogenskosten (€ 1.000)	4.368,70	6.463,30	83.954,30	11.815,00	25.119,00	17.789,54	6.858,00	36.770,80	31.646,50	20.406,40	245.191,54	
Protocol 2.4 / Bijlage A 3.5												
Drinkwaterafschrijvingen (€ 1.000)	9.190,80	5.953,70	92.718,10	25.297,00	37.098,46	29.955,00	11.271,00	57.453,23	25.344,90	26.974,60	321.256,78	
Protocol 2.4 / Bijlage A 3.6												
Drinkwater operationele kosten (€ 1.000)	30.470,60	18.036,30	190.487,20	63.061,00	110.243,30	75.013,29	47.009,00	101.178,63	103.631,90	55.670,40	794.801,62	

Variabele	WBG	WMD	Vitens	Waternet	PWN	Dunea	Oasen	Evides	Brabant Water	WML	Sector 2015	Sector 2012
Protocol 2.4.1												
Drinkwaterbelasting per administratieve aansluiting	4,46	1,60	2,87	0,82	0,29	17,01	6,03	4,65	2,91	1,53	3,88	
Drinkwaterbelasting per afgeleverde m ³	0,030	0,012	0,022	0,006	0,002	0,144	0,045	0,031	0,020	0,012	0,029	
Drinkwaterafschrijvingen per administratieve aansluiting	32,67	29,55	36,15	50,99	47,27	48,81	32,78	55,73	22,46	49,79	40,22	
Drinkwaterafschrijvingen per afgeleverde m ³	0,219	0,215	0,280	0,371	0,367	0,412	0,246	0,374	0,151	0,377	0,297	
Drinkwateroperationele kosten per administratieve aansluiting	108,30	89,51	74,28	127,10	140,48	122,24	136,73	98,14	91,82	102,76	99,51	
Drinkwateroperationele kosten per afgeleverde m ³	0,727	0,652	0,576	0,926	1,091	1,032	1,028	0,659	0,618	0,778	0,735	
Drinkwatervermogenskosten per administratieve aansluiting	15,53	32,08	32,74	23,81	32,01	28,99	19,95	35,67	28,04	37,67	30,70	
Drinkwatervermogenskosten per afgeleverde m ³	0,104	0,234	0,254	0,173	0,249	0,245	0,150	0,239	0,189	0,285	0,227	
Protocol 2.4.1 (voetnoot)												
Verkocht drinkwater in eigen voorzieningsgebied (m ³)	41.934.608	27.642.506	330.824.409	68.100.000	101.007.259	72.671.592	45.739.746	153.620.531	167.590.000	71.555.195	1.080.685.846	1.070.971.799
Protocol 2.4.1												
Totale drinkwaterkosten (€ 1.000)	45.285,60	30.774,90	374.513,10	100.578,00	172.692,00	133.197,43	67.210,00	200.197,30	163.906,70	103.879,40	1.392.234,43	1.361.462,67
Totale drinkwaterkosten per afgeleverde m ³	1,080	1,113	1,132	1,477	1,710	1,833	1,469	1,303	0,978	1,452	1,288	1,271
Protocol 2.4.1 / 2.4.2												
Totale drinkwaterkosten per administratieve aansluiting	160,95	152,73	146,04	202,71	220,05	217,05	195,48	194,19	145,22	191,75	174,31	172,23
Protocol 2.4.3												
Uitgaven onderzoek & ontwikkeling (€ 1.000)	726,90	724,00	5.605,41	568,00	4.980,00	1.470,79	1.410,00	4.020,38	1.379,70	1.686,00	22.571,18	
Uitgaven onderzoek & ontwikkeling per administratieve aansluiting	2,583	3,593	2,186	1,145	6,346	2,397	4,101	3,900	1,222	3,112	2,826	
Protocol 2.4.4												
Aandelenkapitaal, ultimo jaar (€ 1.000)	141,00	97,00	5.777,25	0,00	6.795,00	20.000,00	340,00	155,40	278,00	2.269,00	35.852,65	
Reserves, ultimo jaar (€ 1.000)	67.407,10	42.145,00	471.780,90	8.291,00	200.885,00	164.479,00	93.702,00	482.236,78	524.186,50	185.970,00	2.241.083,28	

Variabele	WBG	WMD	Vitens	Waternet	PWN	Dunea	Oasen	Evides	Brabant Water	WML	Sector 2015	Sector 2012
Solvabiliteit (%)	40,6	26,2	27,9	2,7	28,6	32,0	39,6	43,8	58,0	32,9	33,2	
Protocol 2.4.4 / Bijlage A 2.1												
Totale activa, ultimo jaar (€ 1.000)	166.439,30	161.087,00	1.714.609,6 ₂	304.955,00	726.520,00	576.126,00	237.703,00	1.101.063,0 ₃	904.391,90	572.917,00	6.465.811,85	
Totale activa DW, ultimo jaar (€ 1.000)	147.089,10	137.545,00	1.708.200,8 ₉	303.787,00	703.095,50	571.348,00	236.043,00	816.526,18	864.606,80	566.185,00	6.054.426,47	
Totale activa NDW, ultimo jaar (€ 1.000)	19.350,20	23.542,00	6.408,73	1.168,00	23.424,50	4.778,00	1.660,00	284.536,85	39.785,10	6.732,00	411.385,38	
Protocol 2.4.4 / Bijlage A 2.2												
Totale passiva, ultimo jaar (€ 1.000)	166.439,30	161.087,00	1.714.609,6 ₂	304.955,00	726.520,00	576.126,00	237.703,00	1.101.063,0 ₃	904.391,90	572.917,00	6.465.811,85	
Eigen vermogen, ultimo jaar (€ 1.000)	67.548,10	42.242,00	477.558,14	8.291,00	207.680,00	184.479,00	94.042,00	482.392,18	524.464,50	188.239,00	2.276.935,93	
Eigen vermogen drinkwater, ultimo jaar (€ 1.000)	59.694,97	36.068,56	475.773,16	8.259,24	200.983,97	182.949,06	93.385,26	357.732,33	501.392,78	186.027,12	2.102.266,46	
Protocol 2.4.5												
Dividend als percentage van de winst (%)	0,0	0,1	46,4	0,0	7,1	0,0	0,0	51,5	0,0	0,0	24,9	
Dividend als percentage van de opbrengst (%)	0,0	0,0	5,9	0,0	0,4	0,0	0,0	6,5	0,0	0,0	2,6	
Protocol 2.4.5 / Bijlage A 3.4.1												
Drinkwaterwinst (€ 1.000)	3.147,70	5.408,00	47.675,00	-723,00	9.377,00	7.924,00	3.971,00	25.223,00	34.421,70	7.397,60	143.822,00	
Drinkwaterdividend (€ 1.000)	0,00	3,00	22.100,00	0,00	664,00	0,00	0,00	13.000,00	0,00	0,00	35.767,00	
Protocol 2.4.6												
Totaal investeringen (€ 1.000)	13.777,00	16.114,00	104.016,00	22.580,00	36.987,00	49.913,00	35.712,00	76.050,19	67.435,90	30.752,00	453.337,09	
Investeringen in vervanging leidingnet (€ 1.000)	7.762,00	7.334,00	42.278,00	7.256,00	9.066,00	11.462,00	16.577,00	37.794,71	27.047,00	19.389,00	185.965,71	
Vooraf geraamde investeringen in vervanging leidingnet (€ 1.000)	8.689,00	7.135,00	51.161,00	10.625,00	14.692,00	16.084,00	14.049,00	38.974,00	29.976,00	21.211,00	212.596,00	
Aandeel vervangingsinvesteringen in totaal investeringen (%)	56,3	45,5	40,6	32,1	24,5	23,0	46,4	49,7	40,1	63,0	41,0	
Realisatie vervangingsinvesteringen t.o.v. raming (%)	89,3	102,8	82,6	68,3	61,7	71,3	118,0	97,0	90,2	91,4	87,5	

Bijlage C Antwoorden duurzaam inkoopbeleid

De volgende vragen over duurzaaminkoopbeleid zijn aan de drinkwaterbedrijven voorgelegd:

1. Is er beleid voor Duurzaam Inkopen voor uw drinkwaterbedrijf opgesteld, waarin de ambities en doelstellingen zijn vastgelegd? Ja/Nee
Zo ja, noem de belangrijkste ambities/doelstellingen.
2. Zijn de verantwoordelijkheden, taken en bevoegdheden voor het halen van de doelstelling(en) op het gebied van duurzaam inkopen vastgelegd? Ja/Nee. Zo ja, waar is dit vastgelegd (bijvoorbeeld kwaliteitsmanagementsysteem)?
3. Is er een procedure om de duurzaamheid van de in te kopen goederen c.q. uitbesteding te toetsen? Ja/Nee
4. Evalueert u regelmatig, (in ieder geval minstens één keer per jaar) of en hoe de gemaakte afspraken op het gebied van duurzaam inkopen zijn nageleefd binnen uw drinkwaterbedrijf? Ja/Nee
5. Wordt er extern gecommuniceerd over de ambities en doelstellingen voor duurzaam inkopen? Ja/Nee
Zo ja, op welke wijze (bijvoorbeeld jaarverslagen)?

Drinkwaterbedrijf	Beleid duurzaam inkopen opgesteld	Duurzaam inkoopbeleid, belangrijkste ambities	Duurzaam inkoopbeleid, verantwoordelijkheden, taken en bevoegdheden vastgesteld	Waar zijn verantwoordelijkheden, taken en bevoegdheden van duurzaam inkopen vastgelegd (tekst)	Procedure voor toetsing inkopen op duurzaamheid	Regelmatige evaluatie t.a.v. naleving afspraken	Externe communicatie over duurzaam inkopen	Externe communicatie over duurzaam inkopen, op welke wijze?
WBG	ja	inkoopbeleid, CO2 ladder, MVO en gedragscode	ja	Inkoopbeleid	ja	ja	ja	Via de website
WMD	ja	onze inkopen moeten voor 80 tot 100% uit duurzame producten bestaan, indien beschikbaar.	ja	Afdeling compliance/inkoop	ja	ja	ja	Jaarverslag
Vitens	ja	Toepassen 100% criteria van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)	ja	Managementkwaliteitssysteem afdeling inkoop	ja	ja	ja	Over duurzaam inkopen wordt op de site van Vitens onder het hoofdstuk "onze visie op duurzaamheid" gecommuniceerd.
Water-net	ja	2020 C O2-neutraal, circulair inkopen.	ja	Inkoopbeleid in 4-2014 vastgesteld door inkoopraad, beleid en handboek te vinden op Intranet Waternet.	ja	ja	ja	Diverse overleggen: RSI, IPW, Green Deal, Amsterdam, MVO-Nederland
PWN	ja	Met betrekking tot duurzaam inkopen adopteert PWN de doelstellingen die de provincies, waaronder de aandeelhouder van PWN, zichzelf	ja	Notitie "Invoering Duurzaam inkopen bij PWN", versie 1.0 Definitief d.d. 11 juni 2012	ja	ja	ja	- PWN "Zelfverklaring" op www.pwn.nl ; - Jaarverslag;

Drinkwaterbedrijf	Beleidsduurzaam inkopen opgesteld	Duurzaam inkoopbeleid, belangrijkste ambities	Duurzaam inkoopbeleid, verantwoordelijkheden, taken en bevoegdheden vastgesteld	Waar zijn verantwoordelijkheden, taken en bevoegdheden van duurzaam inkopen vastgelegd (tekst)	Procedure voor toetsing inkopen op duurzaamheid	Regelmatische evaluatie van naleving afspraken	Externe communicatie over duurzaam inkopen	Externe communicatie over duurzaam inkopen, op welke wijze?
		hebben opgelegd. Dit betekent dat met ingang van 1-1-2011 in minimaal 50% van de aanbestedingen en offerteaanvragen van producten en diensten waarvoor duurzaamheidscriteria beschikbaar zijn, deze criteria (minimum eisen) worden toegepast. In 2015 geldt dit voor 100% van het jaarinkoopvolume. In 2015 zal in minimaal 50% van de aanbestedingen ook de gunningcriteria van Agentschap NL worden toegepast. Indien er geen duurzaamheidscriteria beschikbaar zijn, dan zal PWN actief zoeken naar mogelijkheden om voor de betreffende dienst of product het aspect duurzaamheid mee te nemen in de keuze voor het product of dienst.						- Mailing belangrijkste leveranciers - ondertekening Gedragscode PWN; - Middels aanbestedingen - gedragscode / sociale voorwaarden / selectie- en gunningcriteria.
Dunea	ja	De ambities van het Duurzaam Inkoopbeleid omvatte in 2015 100% conform het Rijksinkoopprogramma Duurzaam Inkopen, deze ambitie is apart gemonitord en gehaald. Naast deze ambitie is het Rijksinkoopprogramma gebruikt als inspiratie en naslag om duurzaamheid toe te passen in trajecten die gerelateerd zijn aan de in het Rijksinkoopprogramma benoemde Productgroepen. Denk hierbij aan (uitstoot)eisen aan vrachtwagens van bedrijven waarvan de dienstverlening een hoge transportfactor over de weg kent.	ja	In het Bedrijfsvoeringssysteem van Dunea	ja	ja	ja	In de aanbestedingsdocumenten wordt naar MVO gevraagd en wordt het ook vereist.
Oasen	ja	Oasen wil duurzaam water leveren en haar werk duurzaam uitvoeren. Dat doen we door te werken vanuit het gedachtegoed van de circulaire economie. Oasen kiest er daarom bewust voor om duurzaam in te kopen: we gaan bij voorkeur met die zakelijke partners een relatie aan die in staat zijn om op meerdere dimensies (people – planet – profit) tegelijkertijd waarde te creëren: gezonde mensen, een gezonde planeet en een gezonde, circulaire economie. We maken	ja	In het inkoopbeleid, in het duurzaamheidsprogramma./ KAM-procedures in het kwaliteitsmanagementsysteem. En in de sjablonen van de aanbestedingsprocedures.	ja	ja	ja	Oasen communiceert extern over het duurzaam inkoopbeleid via het jaarverslag, de website en aan de RVC .

Drinkwaterbedrijf	Beleid duurzaam inkopen opgesteld	Duurzaam inkoopbeleid, belangrijkste ambities	Duurzaam inkoopbeleid, verantwoordelijkheden, taken en bevoegdheden vastgesteld	Waar zijn verantwoordelijkheden, taken en bevoegdheden van duurzaam inkopen vastgelegd (tekst)	Procedure voor toetsing inkopen op duurzaamheid	Regelmatische evaluatie van naleving afspraken	Externe communicatie over duurzaam inkopen	Externe communicatie over duurzaam inkopen, op welke wijze?
		duurzaamheid een standaard kwaliteitscriterium in al onze aanbestedingen, waarbij als sprake is van tegenstrijdigheid, de gewenste kwaliteit voor het primair proces leidend is.						
Evides	ja	Ambities/doelstellingen - 100% van aanbestedingen en onderhandse offerteaanvragen boven de €50.000 (voor productgroepen waarvoor specifieke eisen op het gebied van duurzaamheid zijn geformuleerd door Agentschapnl) de geformuleerde duurzaamheidscriteria zijn opgenomen welke worden gehanteerd bij het selecteren en beoordelen van de aanbiedingen. - M.b.t. social return voor alle passende aanbestedingen en onderhandse offerteaanvragen waarvan de loonsom minimaal € 250.000 bedraagt en met een opdrachttermijn/contractduur van minimaal 6 maanden de inzet van Social Return mee te nemen.	ja	Vastgelegd in Evides' Inkoopbeleid	ja	ja	ja	Middels jaarverslag
Brabant Water	ja	100% duurzame inkoop van de door Vewin geformuleerde productgroepen en implementatie van de cradle to cradle gedachte.	ja	Er is een inkoop beleidsnota opgesteld.	ja	ja	ja	Via onze website, via deelname aan "Coalition of the Doing" (Climate Neutral Group) en via deelname aan diverse meetings aangaande thema "duurzaamheid".
WML	ja	a. Bij inkopen neemt WML milieuaspecten in acht. WML heeft een voorbeeldfunctie in het maatschappelijk verkeer. WML streeft er naar om 100% duurzaam in te kopen. Duurzaam inkopen is het verwerken van de minimale eisen als randvoorwaarden met betrekking tot sociale- en milieuaspecten in het Inkoopproces. Dit komt o.a. tot uitdrukking door het volgende:	ja	In het inkoop- en aanbestedingsbeleid	ja	ja	ja	In MVO publicatie van WML is stuk opgenomen met betrekking tot duurzaam inkoopbeleid

Drinkwaterbedrijf	Beleid duurzaam inkopen opgesteld	Duurzaam inkoopbeleid, belangrijkste ambities	Duurzaam inkoopbeleid, verantwoordelijkheden, taken en bevoegdheden vastgesteld	Waar zijn verantwoordelijkheden, taken en bevoegdheden van duurzaam inkopen vastgelegd (tekst)	Procedure voor toetsing inkopen op duurzaamheid	Regelmatische evaluatie van naleving afspraken	Externe communicatie over duurzaam inkopen	Externe communicatie over duurzaam inkopen, op welke wijze?
		<ul style="list-style-type: none"> • Bij de product- en marktanalyse inventariseert WML welke Werken, Leveringen of Diensten op het gebied van duurzaamheid op de markt worden aangeboden. • In de aanbestedingsstukken (bijvoorbeeld in de selectie- en gunningcriteria) en in de te sluiten overeenkomst worden duurzaamheidscriteria opgenomen. • WML kiest ervoor om digitaal in te kopen (E-procurement, gebruik van e-mail etc.). • WML zal de aangeboden duurzame oplossingen monitoren. Op deze wijze kan zij een duurzame oplossing inbedden in de eigen organisatie en haar werkwijze. • Met betrekking tot een aantal 'productgroepen' zijn door Agentschap.nl zogenaamde 'duurzaamheidscriteria' opgesteld. Deze minimale eisen zullen worden meegenomen. De wensen zullen telkens zorgvuldig worden afgewogen. <p>b. Inkoop vindt op maatschappelijk verantwoorde wijze plaats.</p> <p>Hierbij spelen onderwerpen als arbeidsre-integratie, arbeidsomstandigheden en social return. WML heeft oog voor de sociaal zwakkeren in de samenleving. Zij stimuleert daarom (waar mogelijk en doelmatig) de participatie van arbeidsgehandicapten in het arbeidsproces.</p> <p>Daarnaast worden Werken, Leveringen en/of Diensten geweerd, indien bekend bij de afdeling Inkoop en Financiën, die onder niet aanvaardbare arbeidsomstandigheden (zoals kinderarbeid, dwangarbeid, discriminatie van werknemers) vallen</p>						